

LO GERONÉS

BIBLIOTECA PUBLICA
GIRONA

SETMANARI PORTA-VEU DEL "CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA,"

PREUS DE SUSCRIPCIO

Gerona	1	peSETA	trimestre
Fora	1'5	id.	id.
Extranger.. ..	1'50	id.	id.
Un número, 10 céntims			

Administració y Redacció

SABATERIA-VELLA 2 1.er

ANUNCIS Y COMUNICATS

Preus convencionals

De tots los llibres, folletos, etc., que 's remetin á la Redacció, se 'n donará compte en lo Setmanari.

Any 1.er

Diumenge, 28 d' Octubre de 1894.

Núm. 30.

Monument á la defensa de Gerona

Lo día 3 de Janer de l' any 1810, la Junta Suprema governativa del Regne «considerant que la resistencia sense exemple feta als francesos per la Plassa de Gerona, la posa en lo cas prevíngut pel article 12 del decret espedit ab data 9 de Maig prop passat en honor de Zaragoza,» entre altres coses, declará: «Que en sa plassa s' azequi un monument pera memoria perpétua del valor de llurs habitants y gloriosa defensa.» Y les Corts de Cádiz, ab data 7 de Janer de l' any 1812, decretaren que: «Quan les circumstancies de la nació ho permetan, s' azeclará en la plassa principal de Gerona un monument pera memoria de sa defensa, extraordinariament distingida y heróica, gravantse en ell lo nom de son brau Governador.»

Han passat vuytanta tres anys y aqueses superiors disposicions están encara pendents de compliment.

Pero, si 'ls governs de la nació no han cregut que les circumstancies d' aquesta li permetessen complimentarles, un patrici generós, mogut de filial amor á sa ciutat nadiua, li ha fet ofrena de un monument que d' avuy en davant recordará á propis y á estranys lo fet més culminant de la historia de Gerona, la resistencia sense exemple que oposá á les tropes del Capitá del segle en los anys 1808 y 1809. ¡Gloria y gratitut al geroní illustre En Ferrán Puig y Gibert!

Si, d' avuy en davant no serán solzament ruhines abandonades y forts desmantelats lo que 'ls fills de Gerona podrán mostrar al foraster que la visiti: en la més nova y espayosa de ses plasses públiques, los hi mostrará fos en bronze lo grupo esculptórich, degut al cizell del Sr. Parera, pera perpétua memoria de sa gloriosa defensa y del valor de sos habitants.

Avuy, donchs, es día de recorts gloriosos, es día de festa y de goig pera tots los geronins, pera tots los descendents d' aquells que lluytaren y moriren pera mantenir la independéncia de la Pátria.

Orfana la nació de govern, abandonada per sos reys y entregada per aquets á la ambició insaciable de Napoleón, lo poble espanyol no 's volgué avenir á portar lo jou de l' estranger y s' aixecá per tot, confoses totes les classes, y no midá lo perill y mostrá en si mateix una confiança, que may havían sigut capassos de comprendre ni de tenir los que no merexien governarlo. S' alsá Madrit lo día 2 de Maig, Lleyda 'l día 28, los sometents de la montanya derrotavan y feyen recular lo día 6 de Juny en lo Bruch la divisió de Schwartz y 'l divuyt del mateix mes quedá constituída á Lleyda la Junta Superior governativa del Primpicat de Catalunya.

Los representants dels corregiments de Figueres y Gerona no hi pogueren estar presents, los primers per estar llavors Figueres en poder dels francesos, y los de Gerona per estar exa ciutat amenassada per les tropes de Duhesme. Pero Gerona també havia donat lo crit d' independéncia. Lo día 5 de Juny de l' any 1808, los vehins Francisco Serra, baster, Joseph Joanama, cordoner, Joseph Roig, terrisser, Narcís

Rovira, fuster y Joseph Matas, advocat, demanaren á l' Ajuntament que 's reunís pera manifestarli la voluntat del poble d' axecarse contra la opressió dels francesos. Reunit l' Ajuntament, presidit pel Governador, resolgué que 's fes la petició per una comissió més numerosa y que millor representés á tot lo poble, y aquest, qu' omplia la plassa del Ví, designá á l' acte mateix á D. Francisco Puig y Dorca, notari, D. Joseph Jonama, botiguer, D. Francisco Serra, comerciant, D. Narcís Diví, cordoner, D. Lluís M.ª Martínez, abad de San Felú, D. Bartomeu Planella, claver de la Catedral, y D. Ramón de Manresa y D. Alexandre Andreu y Pi, cavallers. Lo resultat fóu nombrar una Junta d' armament y defensa presidida pel Governador y composta de representants del element militar, de la Corporació municipal, del clero, de la noblesa y del poble, Junta que fóu regoneguda per l' Ajuntament com la veu general del Poble y á quin cárrech corregueren tots los assumptos y disposicions que s' haguessen de pendre pera la seguretat y la felicitat pública y defensa de la Pátria.

Desde llavors tots los habitants de Gerona, sense escepció, militars, clero secular y regular y paysans y després fins les dones, prengueren part activa á la defensa reasant per dues vegades en lo mateix any les embestides de Duhesme é immortalisantse l' any següent, 1809, ab lo gloriós seti que comensá lo día 8 de Maig y acabá lo 10 de Deembre rendintse la ciutat per fam y per falta de socors, ab tots los honors militars. D' aquesta manera confirmá Gerona una vegada més la memorable adverténcia continguda en la inscripció qu' un temps hi havia sobre l' enderrocat portal de La Forsa, referent al seti de l' any 1285:

e com Gerona ría esprovada per verdadera forsa
guartse hom daqui anant que nos perda per fam.

Innombrables son los fets heróichs que succehiren en aquestos setis y moltíssimes les persones que s' hi distingiren. Tothom cumplí ab lo seu deber, pero la figura més sobressalient fóu la del general D. Mariano Alvarez de Castro, gefe de la Plassa.

La nació ha cumplert ab sa memoria axecantli per subscripció un sumptuós sepulcre en la capella de Sant Narcís, que fóu inaugurat solempnément, depositanthi ses imortals despulles, lo día 2 de Maig de l' any 1880. D' aquesta inauguració n' aixecá acta lo notari D. Joaquím Artigas y Puigdevall, que degudament requerit assistí y presenciá la traslació y totes les ceremonies; pero aquesta acta se quedá sense firmar, per haver refusat ferho lo requirent, lo governador civil D. Joaquím M.ª Lagunilla, alegant contenía vicis en la forma de la redacció, pero lo motiu á que ho atribuía hi la opinió general fóu que en dita acta se deya á S. M. D. Alfons «quinto de Cataluña, sexto de Aragón y duodécimo de Castilla.» Y aixís sembla confirmarho una altre acta axecada després per D. Celestino Pujol y Camps, com á secretari de la Junta de erecció del monument, y á requeriment del Governador interí de la provincia protocolisada en lo Manual del Notari D. Joaquím Torres lo día 19 del mateix mes, en la que sols se llegeix que governava los dominis espa-

nyols «S. M. el Rey D. Alfonso doce.» No es aquesta ocasió oportuna d' esbrinar qui tenia rahó, ni quina numeració es més propia y més ajustada á la veritat histórica; pero ho hem fet observar pera que puga veurers lo camí que s' ha fet en lo respecte y en la consideració á la historia y als drets de les antigues nacionalitats espanyoles; llavors, refusant firmar l' acta les autoritats provincials per una expressió que tot lo més importa una reevindicació molt petita, y, avuy, firmant S. M. la Reyna Regent y lo President del Conçell de Ministres la acta, escrita en llengua basca, de la inauguració de la estátua axecada á San Sebastián á l' almirall Oquendo.

Si 'l general Alvarez tenia son monument, faltava que 'l tinguessen los defensors tots de Gerona. D' avuy més lo tindrán.

¡Visca Gerona! ¡Visca Catalunya! ¡Visca Espanya!

J. B. y S.

RECORTS DEL SITI DE GERONA

Los frares.

Molt dignes de recordansa, per la noble conducta que observaren en la guerra de la Independéncia, son los humils frares de Gerona.

Desque la Ciutat alsá com los demés pobles de Espanya son crit de guerra contra lo estranger que volia dominarnos, hi prengueren una part tan activa, que be pot dirse que á ells fóu degut en gran manera, lo admirable ajust ab que lluytaren los sentiments de la Pátria y de la Religió.

En los dos primers sitis de 1808, sels vegé en sa majoria ocupar los llochs de major perill, mentres altres que no tenian prou vigor per' empunyar lo fusell ó 'l trabuch, anaven en los moments de combat correguent carrers y plassas portant ab sas mans alsadas, la imatge de Jesucrist y predicant en son nom la guerra santa.

Ab lo mateix ó major coratge contribuiren á la gran defensa de 1809, y aquell qui estudia los gloriosos episodis de tan memorable siti, á cada pas se troba ab fets plens de valor, caritat y heroisme, portats á terme per los frares de Gerona, molts dels quals pagaren ab la vida son amor á la causa que ab tan ardiment defensavan.

Formaren una de las companyias de la Cruzada en la que se allistaren 118 dels més jóvens, entre los quals fóu elegit capitá lo P. Manel Cúndaro del Orde de Sant Francésch, Tinent lo P. Tomás Pi del Orde de Sant Domingo y Subtinent lo P. Silvestre de Mataró, caputxí. Tingué aquesta companyia á son cárrech la guarda y defensa del baluart de la Mercé, siguent tan puntuals y vigilants en lo servey y en los combats, que diferents vegades merexeren las alabansas del general Alvarez.

La gran part que en la defensa de Gerona tenian los frares la sabian bé los enemichs, axis es que portats del mateix esperit de venjansa ab que després de la capitulació tractaren al illustre general, volgueren castigar en nostres religiosos lo gran delict de haver resistit fins lo últim extrem contra la injusta invasió francesa.

Segons dita capitulació venian compresos en la sort dels habitants y encara que no podían viurer en comunitat, segons los decrets de Napoleón, devia donársels pasaport per' allí hont volguessen, mitjansant abono de sa conducta per lo Prelat. Molts lo demanaren més sols dos ó tres lo obtingueren.

Succehi ab axó, que per descuyt ó per altra causa, no entregaren los caputxins una mica de pólvora que tenian en un soterrani desde avans del siti. Trobada en un re-

gistre que feren los francesos, foren arrestats tots los frares de aquell convent, Fós per esta causa, fós que, com diu Minali, se trobassen algunas armas dexadas per los miquelets que havian ocupat los convents, lo cert es que tots los religiosos de Gerona fóren acusats de voler armar-se quant se acostés lo exércit espanyol. Seguidament de aquesta acusació fóren arrestats dins Sant Francésch, posantse á la porta de la iglesia un canó ab metxa encesa, guardat per una gran guardia y centinellas que voltaren lo convent.

Allí los tingueren un dia enter donantlos sols pa y carn crua que no pogueren menjar per no tenir ab que cóurela. En la nit del 20 al 21 los tragueren de allí conduhintlos en vers França, escoltats per un batalló italiá, sens respectar los vells y malaltussos, de manera que fins se 'n endugueren un de impossibilitat pel reuma y altre enterament ce-go. Quedaren únicament dins Gerona los prelats, procuradors y malalts graves, aquestos fins ques cuessen y aquells pera fer entrega de bens y rendes.

Los feren caminar á péu, ménos los vells y convalescents als que se donaren carros, be que descuberts ab tot y trobarse en lo rigor del hivern.

Lo general Álvarez anava devant d' eils ab son secretari y un criat.

Entraren aquell dia á Figueras. Los tencaren en lo castell y per menjar los donaren galeta vella y corcada.

Tement los francesos que nostras partidas del alt Empurdá se arriscarían á llibertar á aquells presoners, ocuparen lo camí ab una divisió fins la frontera y fentlos muntar en carros y posant un soldat al costat de cada frare, empergueren la ruta, ab ordre de degollarlos en cas de combat. Anava de retaguardia un canó de batalla ab metxa encesa.

Arribaren aquell dia á Bellagarda y després á Perpinyá, siguent tencats en lo Castellet.

Lo dia de Nadal los feren sortir en dos filas á la muralla ab lo general Álvarez devant, qui anava sostingut per lo secretari y criat per mor de son estremat defalliment, més rodejat de geardarmes, espasa en má. La tropa estava estesa y gran munió de gent contemplava aquellas filas de desgraciats presoners, que creyent esser fusellats passaren la amargura que 's pot considerar. Tot se reduhí á una revista, després de la qual foren tencats de nou, continuant en los calabossos 14 días més, apilonats y rebent lo pitjor maltracte de un escarçeller sensa vergonya.

Lo govern francés doná á los religiosos lo sou de subintents presoners ó siga una pesseta estant en depósit y deu rals anant de marxa. Després essent á son destino sels doná prest de soldat fins que vingué la pau ó sigan tres sous francesos y mitx pa de munició.

Los malalts demanavan á Perpinyá, entrar en lo hospital, ó assistencia méica ó lo Viátich. Tot los fóu negat.

Lo dia 6 de Janer sortiren de Perpinyá destinats á Embrún, en lo Delfinat, en los alts Alpes. Se 'ls doná orde de no separarse de la fila baix pena de ser fusellats. Als soldats que 'ls acompanyavan se 'ls feu carregar los fusells á presencia seva. Axis caminaren de poble en poble, dormint en presons y quadras.

Al trepitjar los gels dels Alpes la majoria caygueren malalts, sens permétre'ls passar á los hospitals, per més que ab llágrimas ho demanessen no sols ells si també la gent que veyá passar tan trista comitiva. Lo comandant se disculpava ab lo orde que tenia de durlos á son puesto viu ó morts y los feya seguir lo camí axí bons, com malalts, viaticats y agonizants. Molts moriren mentres caminavan los carros, en brassos de sos companys de desgracia, pera dexar lo cadáver en lo primer poble en que se aturavan sens poguerlos tributar la més petita honra.

Lo dia 1.er de Febrer de 1810 arribaren á Embrún viala voltada per montanyas altíssimas, plenas tot l' any de neu. L' hospital quedá plé d' ells, puig quasi tots estavan malalts.

Los prelats y procuradors de los convents y los malalts quedats á Gerona, com queda dit, sortiren lo dia 8 de Janer passada la mitja nit. Seguiren lo mateix camí á poca diferencia que sos germans. Eran 37 dels quals dos moriren á Perpinyá. Foren tancats en lo mateix calabosso ahont havia estat lo general Álvarez, tinguent de jaure en lo sol, sense ni palla, barrejats los bons ab los malalts. Un metje que hi entrá per visitarne alguns, fugí, dihent que allí dins corria perill la vida. Arribaren á Embrún lo 19 de Febrer, dexant 16 malalts per lo camí, dels que ne moriren vuyt ó nou.

En dita vila estigueren tots, uns vuyt mesos sens tenir altre comunicació que ab la tropa. Lo dia 26 de Setembre de 1810, escoltats per un oficial y 25 soldats, foren portats al castell de Montmeyd, ducat de Luxemburg, ahont arribaren lo 27 d' Octubre. Continuaren allí tancats fins la pau, ó sfan 3 anys y 3 mesos, sens altre llibertat que la de surtir á buscar aygua á la font ab escolta de soldats que nols dexavan may de vista.

EMILIO GRAHIT.

LOS DEFENSORES DE GERONA

En lo antecedent article lo Sr. Grahit ha resumit la part que prengueren los frares en la defensa de Gerona. Pera donar una idea aproximada de qui foren los defensors de nostra immortal ciutat, aném á donar noticia, d' una manera molt abreviada, dels demés cossos organitzats que en ella prengueren part.

LES DONES. Les dones de Gerona que espontáneament se presentaren en lo baluart de S. Pere lo dia 17 de Juny de 1809, pera facilitar als combatents municions y queviures, feren que 'l general Alvarez en 28 de Juny disposés la formació de la *Companyia de Sta. Bárbara*, publicánt en tres de Juliol la Instrucció á que tenia d' obedir. Dita Companyia, de 200 plasses, estava dividida en quatre esquadres, denominades de San Narcís, de la Concepció, de Sta. Dorotea y de Sta. Eulalia, les quines eran manades respectivament per D.ª Lucia Jonama de Fitz Gerald, D.ª Raimunda de Nouviles, D.ª M.ª Angela Bivern y Donya Maria Custí en calitat de Comandantes, tenint senyalats la primera la Plassa de Sant Pere, la segona la Plassa del Hospici, la tercera la Plassa del Ví y la quarta la Plassa del Mercadal. Son objecte era portar als combatents aygua y ayguardent y assistir y conduhir los ferits, essent son distintiu un llas vermell posat sobre 'l colze del bras esquerra. Aquesta companyia se distingí principalment en les sortides que féu al castell de Montjuich ab motiu del assalt del dia 8 de Juliol, en l' auxili donat als ferits per la voladura de la Torre de S. Joan, en la conducció dels malalts de l' hospital de Sant Daniel á la ciutat y en lo célebre assalt de la ciutat del dia 19 de Setembre. Poch dies avans de la rendició de Gerona, Alvarez havia manat fer una condecoració pera repartirla á les sexanta dones que més la meressessen, pero no pogué repartirse per haver entrat los francesos quant encare no s' havia acabat de brodar.

CRUSADA. Per disposició de la Junta Governativa del dia 9 de Juliol de 1809, se formá ab paysans vehins de la ciutat lo cos denominat *Crusada*. Tenia 8 companyies, formada la 1.ª pels estudiants, les 2.ª, 3.ª, 4.ª, 5.ª y 6.ª per paysans vehins, la 7.ª per frares y la 8.ª per capellans. Mes tart se 'n anyadí una altre ab lo nom de Reserva del General. Portavan com á distintiu una medalla y cada companyia tenia á son cárrech la defensa d' un baluart. Se conserva lo nom de la major part dels individus que hi pertenyien.

FORÇES CATALANES. Segon batalló de voluntaris de Barcelona. Primer y segon batalló de miquelets de Vich. Primer batalló de miquelets de Gerona. Batalló de miquelets de Cervera. Miquelets de Manresa. Primer y segon batalló de miquelets de Talarn, part del batalló de voluntaris de Tarragona y además los miquelets del segon tercio de Gerona y 'ls mariners de la costa principalment de St. Feliu de Guixols, que foren agregats á la artilleria. També l' esquadro de cavalleria de San Narcís, organitzat l' any 1808, estava compost en sa major part de paysans.

EXÉRCIT NACIONAL. Tres batallons del Regiment de Ultonia. Tres batallons del Regiment de Borbón. Regiment de Baza. Companyia de granaders del Regiment de Iberia. Artilleria 278 homes sense 'ls agregats als qui s' han d' anyadir 20 homes del Regiment de Santa Fé. Los sapadors minayres 20 homes, als que s' anyadiren les brigades de fusters y mestres de cases de Gerona ab la consideració d' individus de la Crusada.

Los noms de l' Estat Major de la Plassa y dels gefes de quasi tots aquests cossos, los porta Minali en sa *Historia militar de los dos sitios de Gerona*.

Seti de Gerona de 1809

(De la Historia de Catalunya per Antoni Aulestia y Pijoán.)

A principis de Maig s' havian acostat á Gerona los primers batallons francesos, y al comensar lo Juny estavan aglomerats sobre la plassa 30.000 imperials, mentre aquesta y sos forts exteriors, comensavan á ser batuts de ferm. La ciutat, que ab la defensa havia d' immortalisarse, contava ab uns 6.000 homes (1) y 196 pessas d' artilleria. La atenció del enemich se fixá primer en lo fort de Monjuich, que fou atacat ab lúria per las baterias y assaltat ab gran pérdua per l' enemich los días 8 y 15 de Juliol, devenent ser abandonat lo 11 d' Agost quan era un munt de runa. La possessió d' aquest punt havia costat á Saint Cyr quatre mesos de temps, durant los quals s' hi llansaren prop de 29.000 projectils y la pérdua d' uns 3.000 homes.

Lo francés pogué dirigir llavors contra la plassa 33 pessas d' artilleria, y prepararse pera renovar los atachs

(1) Gran part d' eixos soldats eran catalans puix, amés dels que 's contavan en los vells regiments del exércit, hi havia los batallons 1.er y 2.^{on} de Barcelona y miquelets de Vich y Gerona.

que havia ja intentat sens éxit los días 15, 16 y 23 de Juliol. Mes sa confiança s' estrellá encara molt de temps en l' heróich comportament del poble y 'ls soldats que defensaven Gerona á las órdes del general Álvarez de Castro, tipo perfet del valor cavalleresch y exaltat.

Desde 'l principi d' aquella grandiosa lluyta, tota Espanya tenia fixos los ulls en la ciutat. La Junta Central, la que havian quedat subordinadas las regionals, havia manat al general Blake que la socorregués, y aquest pogué reunir á Vich un exércit d' uns 8.000 infants y 1.500 cavalls (1) ab lo qui atacant lo 1.er de Setembre per dreta y esquerra del Ter la linea dels sitiadors, pogué rompre per varis punts, é introduhir á Gerona un convoy y dexar part de la tropa. En aquesta gran acció se distingiren al costat de Blake, O'Donell y Garcia Conde, y 'ls catalans Clarós, Rovira, Llobera, Eroles, Llauder y altres.

Lo dia 19 de Setembre los sitiadors intentaren un suprem esforç, atacant en nombre de 4.000 los portells que hi havia en las murallas. Duas horas durá la lluyta, y á la fi hagueren de retirarse, ab pérdua de més de 1.000 homes, perseguits fins á sas propias tendas per los tirs de canons de las murallas y per los que hi havia sobre la volta de la Catedral.

L' escarment que sofriren los francesos, los decidí confiar més en estrényer lo bloqueix y en seguir tirant sobre la ciutat á la ruina. Augereau que havia susituhit Saint-Cyr arribá al camp lo 14 d' Octubre, y ni sa energia ni sas proposicions que cada dia feya arribar als sitiats malgrat las órdes d' Álvarez de no admetre cap parlamentari, podian doblegar lo coratge dels gironens, qual serenitat arribava al punt de fer sortir la solemne protesta de la diada de Sant Narcís per los carrers de la ciutat, en mitj d' un diluvi de ferro que sobre ella queya.

La situació s' anava posant cada dia més crítica; las malalties infecciosas, la escassetat dels aliments que anava al últim extrém (2) y las fatigas de la contínua lluyta tenian postrada, encare que no menys decidida á la defensa, á la ciutat; quan recordant altres días de prova pera la patria catalana, la terra reuní sa representació en Congrés que 's celebrá á Manresa (20 Novembre), y 's dirigí al parlamentantli 50.000 homes y 2 milions de duros pera salvar á Gerona; dihentli: *Si algú hi ha que preferix sas comoditats á la llibertat de Gerona y á la salvació de la patria tota, que sia pera sempre borrat del catálogo dels venedors catalans*. (3).

Tants esforços no serviren de res, puix las tropas que anaren per segona y tercera vegada al ausili de la ciutat sitiada, no pogueren rompre la linea del exércit francés. Redoblá aquest sos atachs contra las fortificacions, en termes que á primers de Dezembre, malalt Alvarez y al punt de la mort, lo brigadier Bolibar ab parer de tots los comandants més quefes, firmá lo dia 10 la capitulació, entrant los francesos á Gerona lo dia 11. La guarnició fou conduhida á Fransa presonera de guerra; y 'l general Álvarez acabá trágicament sos días en una obscura presó del castell de Figueras.

La epopeya del siti de Gerona ompla, com se veu, o si tot l' any 1809, tristíssim pera Catalunya que quedá molt dominada; més gloriosa, perque son nom fou exaltat per tot lo mon. Aquella ciutat que ja en lo sigle XIII desafiá tot l' exércit de Felip l' Atreuit, y no 's rendí sinó per fam, havia en los alhors del sigle XIX detingut als millors generals y tropas de Napoleón durant set mesos, y havia resistit, ab lo sacrifici de 10.000 de sos defensors, la embranzida de 30.000 homes, dels quals 25.000 quedaren fora de combat, lo foch de 48 baterias, y 'l ferro de 100.000 projectils.

ANTONI AULESTIA Y PIJOAN.

Bibliografía histórica dels sitis de Gerona en los anys 1808 y 1809

Además de les obres históriques de carácter general particular y local que parlan dels sitis de Gerona dels anys 1808 y 1809, entre les quals son de notar lo *Journal d' operations de l' armée de Catalogne en 1808 y 1809*, el son Atlas, per lo general francés Gouvion Saint-Cyr, lo *Memoires sur les campagnes de Catalogne de 1808 á 1809* per Mr. G. Lafaille, també francés, y la *Storia delle campagne e degli assedi italiani in Spagna dal 1808 al 1809* per l' italiá Camillo Vacani, y prescindint de les de carácter literari á que dits sitis han servit d' inspiració, entre les quals no podem dexar de citar les últimament compostes pel distingit novelista Sr. Perez Galdós: se han escrit un bon nombre que tenen per objecte esclariar l' estudi ó la ressenya de dits sitis. D' elles nos proposem

(1) Figuravan en éll los tercis 1.er de Manresa, 1.er de Cervera, 2.^{on} de Vich, 1.er y 2.^{on} de Talarn y reserva de Montson.

(2) Un parell de gallinas costava una unsa, 13 rals y lliura de pa blanc, y un gat valia 40 rals.

(3) Aqueixa allocució, que en catalá dirigí al país la Junta Superior del Principat, prova no solzament l' esperit regionalista que la animava, si que també lo constant us de nostra llengua en documents oficials de la importancia del relat.

donar-ne una senzilla indicació bibliogràfica, comprenenthi los articles publicats en periòdics i revistes que ofereixen major interès per la novetat de sos datos. Aquesta llista, pera quina formació nos ha servit de molt un treball publicat per lo Sr. E. C. Girbal en la *Revista de Gerona* (1881, pág. 123 y segts.), es com segueix.

CORREO DE GERONA del martes 23 de Junio de 1808, en lo qui se dona puntual noticia de l' expedició del Exèrcit francès contra dita ciutat, y del resultat que tingué.—20 pàgines en 4.^t

MEMORIAL HISTÓRICO de los sucesos más notables de armas y estado de la salud pública durante el último sitio de la plaza de Gerona, per *D. Juan Andrés Nieto Samaniego*. Tarragona. 1810.

DIARIO DEL SITIO DE GERONA EN 1809 per lo general *D. Blas de Fournás*. Ms. conservat en l' arxiu municipal de Gerona. Aquesta obra ha sigut publicada ab un prólech sobre la vida del autor y ab notes per *D. Emili Grahit*, ab lo titol de EL GENERAL D. BLAS DE FOURNÁS Y SU DIARIO DEL SITIO DE GERONA (Gerona. 1890). També 'n publicá un extracte en francès *Mr. C. de Montzey*, lo qui traduhit al castellá y anotat publicá en la *Revista de Gerona* (1882) *D. Enrich C. Girbal* ab lo titol: SITIO DE GERONA. EJÉRCITO DE CATALUÑA. 1809. (Extracto de un ms. del Conde de Fournás).

MEMORIA SOBRE LAS ENFERMEDADES que han afligido la plaza de Gerona y su departamento, desde Junio de 1808 hasta el fin de Febrero de 1810, per *D. Joseph Antón Viader*. Gerona, en 4.^t

HISTORIA POLÍTICO-CRÍTICO-MILITAR DE LA PLAZA DE GERONA per lo *R. P. Fr. Manel Cúndaro*.—Ms. en poder de *D. Vicens Dorca* y copies en l' arxiu de l' Ajuntament y en poder de *D. J. B. Ferrer S'* havia comensat a publicar en la *Revista de Ciències històriques*. Barcelona.

DIARIO DEL SITIO DE LA PLAZA DE GERONA, escrit ab alemany y publicat a Leipzig (1812) per *A. W. Bucher*. Traduhit al castellá per *D. Pablo de Miranda*, brigadier d' exèrcit y tinent coronel d' Artilleria. Altre traducció, cotinuada en l' obra de *Minali*, feta per *Gaspar Durvell*, ajudant d' Estat-major.

DIETARIO DEL SITIO DE GERONA EN 1809 per *Joan Perez Claras*, capitá d' infanteria. Ms. inédit que poseia lo Sr. *D. Celestino Pujol y Camps*.

HISTORIA DEL SITIO DE GERONA per *D. Miguel de Haro*. Madrid. 1815.

MANIFIESTO de cuanto sucedió al general Álvarez de Castro desde su prisión hasta su fallecimiento, per *don Francisco Satué*. Barcelona. 1816.

DIARIO histórico, militar, político y económico del Sitio de Gerona, per *don Carlos Beramendi*.

RELACION histórica de las defensas de Gerona en 1808 y 1809. per *don Miguel de Haro*, mariscal de camp. Madrid. 1820; en 4.^t

HISTORIA MILITAR DE GERONA, per *Guillermo Minali*. Gerona. 1840.

OBIDIUM, OPPUGNATIO ET DEFENSIO URBS GERUNDENSIS, poema en llengua llatina escrit per *don Ramón Balart y Granada*, catedràtic que fón de l' Institut de 2.ª ensenyansa de Gerona. Madrid. 1866. 8.º

HISTORIA DEL SITI DE GERONA, per *don Lluís Cutchet*. Barcelona, 1868.

LO SITI DE GERONA EN 1809, per *Victor Gebhart*. Barcelona, 1868.

HISTORIA DEL SITI DE GERONA EN L' ANY 1809, endressada a las classes populars, feta per *don Joaquim Riera y Bertrán*. Barcelona. 1868.

GERONA. Historia del gloriós siti que per espay de set mesos y contra l' exèrcit francès sostingué aquesta immortal ciutat. Barcelona. 1868.

UNA HEROINA DEL SITIO DE GERONA EN 1809, per *don Emili Grahit*. Article publicat en la *Revista històrica*. Barcelona. 1876.

LA CAPITULACIÓN DE GERONA EN EL SITIO DE 1809, per *don Emili Grahit*, article publicat en la *Revista històrica*. Barcelona. 1876.

DISCURSO en elogio del Teniente general *D. Mariano Álvarez de Castro*, leído ante la Real Academia de la Historia el día 9 de Mayo de 1880 por *don José Gomez de Arteche y Moro*. Madrid. 1880. 4.^t

DEL LEVANTAMIENTO DE GERONA EN 1808, a favor de la independència pàtria, per *don Emili Grahit*. Articles publicats en la *Revista de Gerona*. 1880 y 1881.

CRUZADA GERUNDENSE, per *don Enrich C. Girbal*. Articles publicats en la *Revista de Gerona*. 1880.

LA COMPANIA DE STA. BÁRBARA EN LA GUERRA DE LA INDEPENDENCIA, per *don Enrich C. Girbal*. Articles publicats en la *Revista de Gerona*. 1880.

EL VOTO DE CIUDAD DEL 20 DE JUNIO, per *don Enrich C. Girbal*. Article publicat en la *Revista de Gerona*. 1884.

LA NACIÓN EN DEUDA CON LA INMORTAL GERONA, per *don Enrich C. Girbal*. Article publicat en la *Revista de Gerona*. 1888.

EXHUMACIÓN de los restos del general Álvarez de Castro, per *don Álvaro Campaner y Fuertes*. Article publicat en lo *Museo Balear* (Palma. 1888) y reproduhit per la *Revista de Gerona*. 1889.

MONEDAS DE GERONA DE 1808 Y 1809, per *don Enrich C. Girbal*. Article publicat en la *Revista de Gerona*. 1892.

RELIQUIAS VENERANDAS DE LA GUERRA DE LA INDEPENDENCIA, per *don Enrich C. Girbal*. Publicat en la *Revista de Gerona*. 1892.

RESEÑA HISTÓRICA de los sitios de Gerona en 1808 y 1809, per *don Emili Grahit y Papell*. En publicació. Consta ja de més de 700 planes en 4.^t y arriba lo publicat a principis del any 1809. Serà sens dupte l' obra més completa que s' haurá escrit sobre l' assumpto.

J.

Secció Literaria.

MONTJUICH

¡Gegant! calavera!

Miráulo! Ardit adleta, sa roja cabellera
de murallons corona sa testa de gegant.
Miráulo! com aguayta, del cim de la singlera,
la cáfila estrangera
sota sos peus per' vèngel forcejant.

Miráulo! Encés hi crema devall son pit de roca
lo foch sant de la patria, com dins volcá oprimit.
La cima trontolleja, lo monstre obra sa boca,
ja a son entorn aboca
torrents de foch en son mortal despit.

Ja l' hora es arribada. Lo brand de la campana,
pujant desde Gerona, retruny en ton mural.
Aguayta! l' host francesa cobreix tota la plana.
De l' ira catalana
escúpli al front lo flamejar mortal.

Torbá la ment del Cèssar ensomni de victoria
y vol conquerirla ara dessobre tos despulls.
¿Qué hi fá? Podrá en tes runes confondre ta memoria.
¿Qué hi fá? Llavors ta gloria
més lluhirá pera cegar sos ulls.

Arbora la bandera, castell, enlayre arbora,
dessobre tes muralles, lo drap co'or de sanch.
Si en tos marlets la tomba lo foch de l' host traydora,
desfeta al vent, a l' hora,
dessobre tos marlets la veurá 'l franch.

De tos murals les pedres encara resistexen
los dolls de plom y ferro que 'l llensa l' inimich.
Mira: a assaltar tos fossos los folls se dirigexen.
Será, si s' hi atrevexen,
la tomba de llur gloria, Montjuich.

Ja pujan: llur brauesa tos inimichs atia.
Ja escalan: més, enrera ta forsa 'ls ha retuts.
De nit entra la fosca, traydors, encar fan via.
¡No hi val! llur traydoria
més los aclapa al recular vensuts.

Y en tant, mentre 's revoltan les hostes estrangeres
enllá en lo pla, com poltro tratat per son frenell,
ab fret silenci escoltas lo vent en tes banderes,
y értich y mut esperas,
l' esguart en l' horizó, lo sol novell.

Mirai: sa llum vermella ja allá d' allá desplega.
Espectre del que fores, contèmplat al nou sol...
Ja no tens murs ni torres, tot runa que t' ofega,
fins per tos rochs llanega
la sanch que ploras en irat condol.

¿Qué poden tes muralles, ni tos valents qué poden,
si ta fumanta runa ja tants n' ha amortallats,
si ab negra sanch dels mártres tos draps rojenchs se bro-
y tos canons ja rodan [dan,
entre rochs, y cadávres trossejats?

¡Geganta calavera! Vindrà la gent francesa
ab ayre de victoria, complert ja son desitx.
Al trepitxar tes runes tremolará ab tristesa.
Ab tot y ser sa presa,
ferás paurós son insegur trepitx.

Ta sort veurá Gerona plorante tremolosa;
la patria, al esguardarte, t' arruxará ab son plor;
y 'l temps ferá pèls homens, de ta runa polsosa,
digne escambell, sumptuosa
ara hont flameje tot lo patri amor.

Y axis, segles y segles, en concirós romiatje
los fills d' aquexa terra vindrán a est enderroch;
y al recordar aquestas jornadas de carnatje,
veurán, roigs de coratje,
la vergonya de França en cada roch.

FRANCISCO MATHEU Y FORNELLS.

À la Inmortal Gerona

Cercant un pedestal 'hont de sa gloria
aisar pogués la estàtua, rodá 'l mon
lo pasme de la historia,
lo mercader de céptres, Napoleón.

No foren per éll prou totas las gradas
dels tronos del mon vell, ni ho feren més,
las may enderrocadas
Piràmides, orgull d' un poble enter.

Girá del: negres ulls sempre sagnosos
la mirada de mort colcom cercant,
y de tos murs gloriosos
alsarne 's proposá lo pedestal.

Troná 'l canó, gitatne l' estermini;
lo ferro sobre tú caigué a torrents,
com si ¡ay! en lo domini
estésses dels més fréstechs elements,

Cada una volta que 'n tos amples fossos,
alguna pedra retronant ne queya

com d' un gegant los ossos,
satisfet son orgull mirante reya.

Y era que ab los rochs que allí miraba
tombar avall, pel despotisme icy,
a alsarne comensaba
de sa gloria sens' fi lo monument.

¡Misèria dels humans! mirat habia
l' Europa y l' Africa de genolls als peus.
y esment ni fer volia
que Roma hi tingué 'l mon y ara no es res!

Lo ferro destructor, la fam, la pesta,
batian lo téu pit sense parar
mes, may ta noble test i
poguèren ants la seva doblegar.

Caigueren de tos murs sens quedarne una,
totas las pedras, lo francès rigué,
volgué fins la fortuna
que dintre de tos murs entrar pogués.

Y ja entcnaba 'l cant de la victoria,
las serras y las planas estremint,
quant arrivant l' historia,
d' eixa manera al orgullós va dir:

Cada una pedra que dels murs rodaba
alsarla creyas tú en ton monument;
la vila enderrocada,
cumplert ne queda ja lo somni téu,

Mes obra 'ls ulls, per pedestal Gerona
no tens sota dels peus, mes obra 'ls ulls,
que 'l pedestal pregona
que aquí lo vencedor es lo vensut!

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LO DARRER GIRONÍ

Requiescat in pace.

Trayéus la barretina,
Cap baix, genolls a terra;
La rassa gironina
Es aquest vell que passa tremolant.
La furia de la guerra,
Un jorn, en sa mirada
Avuy pe 'l temps glaçada,
Per arbolat al món va pendre 'l llamp.

Sa má, que tremolosa
Estreny la groga canya,
Robusta y vigorosa,
Va enfonsar a n' al clot més d' un francès...
L' orgull, i' honor d' Espanya,
De la tristó en lo dia,
Sa espalla sostenia,
Sa espalla qu' ha torçat del temp lo pes.

¡Cap baix! ¡genolls a terra!
Avuy no vol victoria,
Avuy no va a la guerra,
Se 'n va a la mort y cerca lo fossar.
Quan manque ja sa gloria
¡Oh, pátria malaurada!
Ta ditxa ja passada
¿Qui restará que 't puga recordar?

Miráulo; 'l cap acota.
Se para, a terra mira:
«Aquí, aquí dessota,
Diu entristit, hi jauhen los valents.»
Y resa y plora, 's gira,
Nos mira ab estranyesa
Y crida, ab greu tristesa;
«Digáume hont son, hont son sos descendents.»

Baxéu lo cap fins terra,
No veja en vostra ullada,
Dels héroes de la guerra
La esborrada semblansa y 'l recort,
Y, al véure la infamada
Vergonya que 'ns ofega,
Lo vell, que 'l cap doblega
L' axeque solís pera cridar la mort.

¡Abaix la barretina!
Parlant ab sa memoria
Lo vell joyós camina
A véure de Gerona 'l muraldal.
Del jorn de la victoria
Veurá la senyal certa,
Mirant la bretxa oberta,
Del fumát Monjuich lo pedregal.

Lo pló 'l pit nos ofegue
Quan plora d' alegría
Y los genolls doblegue,
Los genolls que detrás d' un enderroch
Va doblegar un dia,
Tot aguaytant sa presa,
Y a l' àliga francesa
Llançant de son fusell lo bes de foch.

Callém, fills de Gerona,
Quan senti la ventada
Y digui: «La corona
D' honor y de martiri, de llorer,
Fa moure l' alenada.»
Y plora d' alegría.
Lo fret de l' agonía
Nos glaçe 'l cor quan pensa en l' estranger.
Callém, quan lo crit llense,
Senyal de la victoria;

Resém, quan de sanch penso
Que s' ha tornat lo térbol Galligans;
Plorém, quan de sa historia
La gesta venerada,
Nos conte ab vea pausada;
Morim, quan mori l' últim dels titans.

Morim, que ja li arranca
Lo temps ab sa má impia
Sa cabellera blanca,
Que d' or un jorn com son honor va ser.
Será son darrer dia,
Que ja afanyós espera,
Nostra gloria darrera,
De la gloria y l' honor lo jorn darrer.

No mes la recordança
Nos resta de la guerra
Que plora ab dol la França,
Y Gerona remembra somniejant.
¡Cap baix! ¡genolls á terra!
¡Trayéus la barretina!
La rassa gironina
Es aquest vell que passa tremolant.

FEDERICO SOLER Y HUBERT.

FIRES DE GERONA

Estracte del programa de les festes

DIE 28.—Trillo general de campanes á toth d' oració. Diana per bandes y músiques á les 7 del matí. A les 11 formarán les tropes y sortirà de Casa la Ciutat la professó cívica. A les 12 inauguració del monument pagat per l' Excm. Sr. D. Ferrán Puig, fill d' aquesta ciutat, y dedicat á honrar la memoria dels defensors de Gerona en los anys 1808 y 1809. De 3 á 5 de la tarde, música en los passeigs. A les 6 fochs artificials en les afores del Portal del Carme. A les 9 funció de gala en lo Teatre principal.

DIE 29.—Entrega de bonos als pobres en lo pati de la Casa de la Ciutat á dos quarts de nou del matí. A les 10 Ofici solemne en la capella de Sant Narcís. De 3 á 5 de la tarde balles en los llochs que s' anunciarán. Música á la Devesa. A les 8 concert en la plassa del Vi per l' orquesta del Sr. Vila. A les 9 serenata á la Rambla.

DIE 30.—A les 2 de la tarde balles á les plasses, bandes en los passeigs.

DIE 31.—A les 2 de la tarde, balles á la plassa de Sant Pere. Concert militar á la Devesa.

DIE 1.er DE NOVENBRE.—A les 2 de la tarde Certámen literari en lo Teatre principal. Balles al carrer del Carme. A les 4 concert militar á la plassa del Vi.

DIE 2.—Entrega de bonos als pobres per la Societat Liceo Gerundense de 10 á 11 del matí. Concert á la plassa del Vi per la orquesta del Sr. Vila.

DIE 3.—A les 2 de la tarde balles á la Carretera de Sta. Eugenia. De 2 á 4 música militar á la Devesa. Al vespre serenata á la Rambla.

DIE 4.—A les 2 balles á la plassa del Oli. Músiques en passeigs y plasses públiques.

DIE 5.—A les 10 del matí sortida de Casa de la Ciutat de la professó Cívica pera anar á l' Aniversari dels que moriren en los sitis de 1808 y 1809 que s' celebrarà á la

iglesia de St. Feliu. A la tarde aploch en la Devesa ahont á les 6 se tirarà un castell de fochs artificials.

DIE 6.—A les 11 de la nit gran ball de societat en lo Teatre Principal.

Tots los dies hi haurá funció en lo Teatre principal. Los balls y funcions que celebran quasi cada die les societats particulars tenen lo seu programa propi.

Hi haurá ademés illuminacions generals, concerts y festivals extraordinaris y missa de campanya, tot lo que s' anunciará oportunament.

ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA

Certámen de 1894

Fallo del Jurat calificador

Premi de S. M. la Reyna Regent.—La mort de la Reyna Joana.—Lema: Remordiment.—Núm. 45.

Premi del Excm. Sr. D. Joan Salcedo.—Influencia de la mujer en el hogar, en el pasado, en el presente y en el porvenir.—Lema: Fides, Spes, Charitas.—Núm. 31.

Mencions honorífiques.—1.ª Lema: ¡Bendita sea la mujer!—Núm. 101.—2.ª Lema: Fides.—Núm. 112.

Premi de la Excm. Diputació provincial.—Lo Confessor de Gerona.—Lema: Fœlix die, fœlix hora, etc.—Núm. 114.

Accésits.—1.^r San Sebastia.—Núm. 85.—2.ⁿ La Pro-metensa.—Lema: Tradición.—Núm. 59.

Menció honorífica al Premi del Excm. Ajuntament.—Monografia para la historia de Gerona.—1894.—Núm. 66.

Premi del Excm. Sr. D. Ferrán Puig.—¡Aixó ray!—Comedia, etc.—Lema: Bondat.—Núm. 125.

Accésit.—Lo despertar d' un cor.—Lema: ¡Visionari!—Núm. 41.

Premi del Excm. Sr. Comte de Serra.—Seinyá.—Res-senya histórica, etc.—Lema: Ab poch temps no s' fa gran feyna.—Núm. 91.

Premi del Ilm. Sr. D. Antoni Comyn.—Lo Castell de Farnés.—Lema: ¡Fé y Pátria!—Núm. 35.

Menció honorífica al Premi del Excm. Sr. D. Pompeyo de Quintana.—Monografia de la Ciudad de Ampurias.—1894.—Núm. 67.

Premi del Excm. Sr. Marqués de la Torre.—De Gerona á Panissars.—Balaguer.—Hist. de Catalunya, etc.—N.º 55.

Premi del Excm. Sr. D. Joaquín M.ª de Paz.—En Corbarán de Alet.—Lema: Thirra.—Núm. 115.

Premi del Excm. Sr. D. Joseph Herrero.—L' Artiller de Gerona.—Lema: Pátria.—Núm. 33.

Accésits.—1.^r Episodio del último sitio de Gerona.—Lema: Gerona es inmortal.—Núm. 32.—2.ⁿ L' assalt de Sta. Lúcia.—Lema: 19 de Setembre de 1809.—Núm. 108.

Premi de D. Emili Saguer.—De Casa.—Escenes gero-nines.—Lema: Cada terra fa sa guerra.—Núm. 72.

Premi del Casino Gerundense.—Lo més illustre ampurdanés.—Sant Dámas, Papa.—Lema: Adamas pisteos.—Núm. 107.

Premi de la societat La Odalisca.—¡Ahir y avuy!—Lema: ¡Oh témpora, oh mores!—Núm. 89.

Premi de la Associació literaria.—Redempció!—Lema: Més torná 'l sol: la nit es curta.—Núm. 129.

Accésits.—1.^r Calma.—Lema: Que descansada vida, etc.—Núm. 116.—2.ⁿ A un amic de montanya.—N.º 127.—3.^r A la nave.—Lema: Dios exalta á los humildes.—N.º 70.

Gerona 20 d' Octubre de 1894.—Es còpia.—Enrich Grahit, Secretari.

Secció Religiosa.

SANTS DE LA SETMANA.

Diumenge, 28.—XXIV. S. Simon y s. Judas Tadeo ap. Lluna nova á les 5 h. 44 minuts de la nit, en Escorpió.—Núcols.

Dilluns, 29.—(Abans †). S. Narcís mr. († en lo bisbat de Gerona.)

Dimars, 30.—S. Cláudio y s. Marcelo mrs.

Dimecres, 31.—S. Quintí mr.—Vigilia.—Dejuni.

Dijous, 1.—† LA FESTA DE TOTS LOS SANTS y sant Benigne pbr.

Divendres, 2.—La Commemoració dels fidels difunts y Sta. Eustoquia vg. y mr.—(Jubileu en totes las parroquias.)

QUARANTA HORES.

Avuy se troban en l' iglesia de les Adoratrius. Demá comensarán en l' iglesia de Sant Martí.

Secció Comercial.

Mercat de Gerona del die 20 d' Octubre.

Especies.	Mesures.	Pesetes.
Blat.	QUARTERA DE 80 LITRES.	13
Mestay.	»	11
Ordi	»	8
Segol.	»	10
Civada.	»	7
Besses.	»	13
Mill.	»	14
Panís.	»	11
Blat de moro.	»	12
Fajol.	»	00
Llobins.	»	8
Fabes.	»	12
Fabó.	»	13
Fassols.	»	23
Monjetes.	»	24
Ous.	Dotzena.	1'30

Establiment tipogràfic del DIARIO DE GERONA.
Pujada de Sant Feliu, núm. 3.

SECCIÓ D' ANUNCIS

MEDICAMENTS ACREDITATS RECOMENATS PER LA CIENCIA MÉDICA

Xarop d' Hipofosfats GIMBERNAT

Lo mellor dels tònics reconstituyents coneguts, desperta la gana, cura l' anèmia, clorosis (colors tristos), malalties medulares, histerisme, insomni; d' efectes sorprendents en les convalescencies: Ampolla 10 rals.

Ví restaurador GIMBERNAT

Probes repetides fetes per distingits facultatius han demostrat qu' era lo «Restaurador» per excelencia, pera combatre l' escrofulisme (tumors frets) raquitisme, caries dels ossos, linfatisme, tisis, debilitats hereditaries ó adquirides, vellesa prematura y totes les malalties quina causa sia la debilitat ó falta de nutrició.

Té un gust agradable, de manera que en comptes de repugnar al malalt, aquest lo pren ab gust. Ampolla 12 rals.

Ví de nou de kola GIMBERNAT

Considerat com aliment poderós d' economia, regulador del cor, estimuland de les funcions digestives y despertador de tot organisme empobrit: Prèu 8 rals.

Se venen al engrós

Farmacia del autor Conde del Asalto, 14.—BARCELONA.
Al detall en totes les farmacies.

SUCURSAL JUNCOSA

Plassa de la Constitució, número 13
GERONA.

Casa especial en xocolates, cafés, sucres y thés.

ESTABLIMENT Y TALLER

DE

PAU CASSÀ

PINTOR Y EMPAPERADOR

Magnífics mostruaris de papers pera decorar habitacions desde 25 céntims á 30 pesetas la pessa.

Cromos, motlluras, transparents y cuadros

Novetat, bon gust y economia

Gerona.—Baixada del Pont de pedra, 14

ACADEMIA DE TALL

y de confecció pera senyoretas, ab lo método més fácil de tots los coneguts y ab Real Privilegi, dirigida per l' autora de dit método

D.ª Carme Miró de Grau

Ab una sola llissó se poden tallar tota classe de prenes interiors y exteriors.

Clessee de 11 á 12 y de 3 á 7.

RAMBLA DE LA LLIBERTAT, 13, PRINCIPAL.

SABATERIA

DE

JOSEPH M.^A VENTÓS

Calsat pera senyors, senyoras y nens.
Especialitat pera 'l que s' encarregui expressament.

Curació de malalties de la boca.—Empastes, Orificacions.—Extracciones sense dolor. Dentaduras artificial.

AUDOUARD-DENTISTA.

Ab títol de la Facultat de medicina de Madrid
—
Forsa, 1, primer GERONA.

Establiment de Don Pere Prunell

S' hi trobará un gran assortit de camisas, corbatas, colls y punys, sedas y llanas y demés articles de novetat pera vestits de senyora.

PREUS LIMITADISSIMS

Voltas de la Rambla, cantonada al carrer de Besadó, 26, GERONA